

Wrocław 12 sierpnia 2022

dr hab. Ilona Kwiecień, prof. UE
Katedra Ubezpieczeń
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej pt. „*Analiza orzecznictwa sądowego jako instrument zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych*” napisanej przez mgr Sergiusza Lenhardt pod kierunkiem prof. dra hab. Jacka Lisowskiego oraz promotorki pomocniczej dr Aleksandra Hęćka-Sadowska w Katedrze Ubezpieczeń na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu

(I) Podstawa recenzji i uwagi ogólne

Podstawą wydania opinii jest pismo prof. dr hab. Barbary Jankowskiej, Przewodniczącej Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu z dnia 24 czerwca 2022 r. o powołaniu na recenzenta powołanej rozprawy doktorskiej.

Przedstawiona z pismem do recenzji rozprawa doktorska p.t. *Analiza orzecznictwa sądowego jako instrument zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych* obejmuje łącznie 276 stron. W części merytorycznej obejmuje wstęp, pięć rozdziałów oraz zakończenie i zawiera się na 239 stronach. Część uzupełniająca stanowi: 5 załączników, bibliografia oraz spisy tabel, wykresów, rysunków i załączników.

Zgodnie z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. z późn. zm. rozprawa doktorska powinna stanowić „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego” oraz „wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej”. Adekwatne w recenzji dokonano oceny poszczególnych elementów objętych ustawowym zakresem recenzji.

(II) Ocena czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie

Przedłożona dysertacja stanowi w istocie interdyscyplinarne studium zagadnień dotyczących gwarancji ubezpieczeniowych - instrumentów finansowych, będących co do zasady kontraktami prawnymi i jednocześnie produktami oferowanymi przez instytucje finansowe w obszarze w istocie bardzo trudnym, jakim jest ryzyko wykonania lub niewłaściwego wykonania zobowiązania i jego zabezpieczenie. Adekwatnie do postawionego problemu badawczego autor koncentruje uwagę na procesie underwritingu i możliwości wnioskowania z orzecznictwa w tym procesie przez zakład ubezpieczeń. Badany obszar w aspekcie teoretycznym wpisuje się zatem w dyscyplinę ekonomii i finansów, w tym w aspekcie decyzji podejmowanych przez podmioty gospodarcze (zakłady ubezpieczeń), analizy informacji na potrzeby podejmowania decyzji w obszarze zabezpieczenia ryzyka działalności gospodarczej i instrumentów finansowych.

Autor dostrzega powołaną interdyscyplinarność i umiejętnie dokonuje syntezy w analizie teoretycznej, odwołując się poza wnikliwą analizą prawną, a w istocie prawno-ekonomiczną, zaliczaną do nurtu ekonomicznej analizy prawa (*law & economics*) – szeroko do zagadnień z zakresu finansów zakładu ubezpieczeń, procesów zarządzania ryzykiem oraz w powiązanego, ale jednak specyficznego procesu underwritingu.

Na podstawie treści dysertacji recenzentka ocenia bardzo pozytywnie stopień zaawansowania wiedzy teoretycznej z zakresu nauk ekonomicznych i pokrewnych w analizowanym obszarze.

Autor dokonuje przeglądu badań naukowych prowadzonych w obszarze, w tym na podstawie literatury krajowej i zagranicznej. Miejscami w ocenie recenzentki nazbyt koncentruje się na analizie prawnej bez jednoczesnego odniesienia do aspektów ekonomicznych i finansowych - choć recenzentka dostrzega, że na poziomie doktoratu taka analiza może być niełatwa. W istotnej części pracy odwołuje się do teorii ekonomii

i ubezpieczeń oraz zarządzania ryzykiem, jako procesu immanentnego dla działalności ubezpieczeniowej, ale i wykorzystania produktów (instrumentów) w postaci gwarancji.

Szeroki zakres przeprowadzonych studiów obrazuje wykaz wykorzystanych źródeł. W bibliografii wskazano 193 pozycje literaturowe zwarte, w tym 32 obcojęzyczne, 47 publikacji ze źródeł internetowych oraz 43 akty prawne, a nadto 131 orzeczeń. Należy podkreślić, w kontekście zastrzeżenia co do pewnej zbytnej miejscami koncentracji na analizie prawnych aspektów, że studia literaturowe obejmują istotne pozycje z zakresu zagadnień teorii ryzyka, instrumentów finansowych i ubezpieczeń z obszaru ekonomii i finansów oraz zarządzania ryzykiem.

Autor w trzech rozdziałach dokonuje studium teoriopoznawczego, w tym:

- analizy instrumentów finansowych w postaci gwarancji ubezpieczeniowych, z odwołaniem także do pokrewnych gwarancji bankowych, uwzględniając także doświadczenia innych rynków
- procesu zarządzania ryzykiem w ujęciu ogólnym oraz w odniesieniu do procesu underwritingu w zakładzie ubezpieczeń z uwzględnieniem specyficznych cech dla procesu udzielania gwarancji ubezpieczeniowych
- roli orzecznictwa sądowego w gwarancjach ubezpieczeniowych, z uwzględnieniem specyfiki orzeczniczej dla różnego rodzaju stosunków zobowiązaniowych w obszarze wykorzystania gwarancji oraz właściwości rzeczowej podmiotów orzekających, a także dokonuje przeglądu zasad wykładni oraz instrumentów mających zapewnić jednolitość orzecznictwa w odniesieniu do gwarancji.

Recenzentka pozytywnie ocenia studium teoriopoznawcze. Z obowiązku recenzenta odnotować należy jednak pewne dostrzeżone ułomności lub niedostatki w analizie teoretycznej, w tym np.

- str. 20 – autor dostrzega niedostatki definicji gwarancji w literaturze polskiej – podsumowuje je, brak tu nieco krytycznego podejścia do analizowanych definicji w tym odwołania do tworzonych w ramach swobody kontraktowej odmiennych, zróżnicowanych gwarancji funkcjonujących także na polskim rynku – choćby trudno się w pełni zgodzić z elementem definicji „gwarantuje on wierzycielowi wykonanie

zobowiązania przez dłużnika” (Kukiełka i Poniewierka, 2003, s. 70), wszak gwarant nie co do zasady gwarantuje wykonania zobowiązania (co zresztą autor dostrzega wielokrotnie dysertacji, a nawet powołuje istnienie takich instrumentów na innych rynkach (jakkolwiek wyjątkowo); podobnie - np. str 36 za autorem Holly – autor podaje, że gwarancje kontraktowe „zabezpieczają wykonanie kontraktu” podczas gdy stronę wcześniej dostrzega brak de facto materialnych gwarancji na polskim rynku (inaczej niż amerykańskim) w potoczne bo w istocie jak autor wskazuje wyżej nie ma zabezpieczyć wykonania ale interes wierzyciela w przypadku niewykonania - jakkolwiek aż się prosi o odniesienie tu do oddziaływania instrumentu na samego dłużnika (elementy prewencyjne – rygor regresu w istocie wpływać może i ma na zachowanie – co wszak jest elementem underwritingu w ujęciu szerszym – obniżania szkodowości portfela)

- analiza na stronach 25-28 i dalej, problemu czy instrument gwarancji to instrument kauzalny czy abstrakcyjny winna być odniesiona także do rodzajów gwarancji występujących na rynku oraz do zagadnienia interesu będącego przedmiotem zabezpieczenia przedmiotowym instrumentem, w tym po obu stronach stosunku podstawowego - autor ogranicza się tu w istocie do analizy orzecznictwa które istotnie obrazuje wykładnię prawną co do sporów zawisłych na bazie realizowania praw z instrumentu – jednak z uwagi na cel instrumentu finansowego, istotę gospodarczą odniesienie do teorii interesu, ryzyka i celu ekonomicznego i znaczenia instrumentu dla obu stron stosunku podstawowego byłoby wskazane - zwłaszcza jeśli autor tworzy postulaty *de lege ferenda* (str 28 i 29)

- str. 29 chyba nietrafny przykład – nieważność stosunku podstawowego nie powstaje przez nie podjęcie wykonania zobowiązania w ogóle przez dłużnika („nie przystąpienie do realizacji” jak podaje autor);

- str. 27 (m.in.) – autor dokonuje pogłębionej analizy charakteru gwarancji w aspekcie jej kauzalności vs abstrakcyjności bez odniesienia – co ważne w pracy z obszaru ekonomii i finansów – do zróżnicowania produktów (kontraktów gwarancji) funkcjonujących na rynku, celów z punktu widzenia ekonomicznego, finansowego interesu stron stosunku podstawowego;

- str. 36 – autor przedstawia typy gwarancji za cytowaną literaturą w tym gwarancje kontraktowe jako zabezpieczające wykonanie kontraktu, podczas gdy w istocie jak sam autor wskazuje wcześniej nie ma tu zabezpieczenia de facto wykonania, ale interesu wierzyciela w przypadku niewykonania;

- str. 38 – autor wskazuje, że „umowa ta nie może być utożsamiana z umową ubezpieczenia, jako że poprzez jej zawarcie nie dochodzi do transferu ryzyka na zakład ubezpieczeń „ – podczas gdy twierdzenie jest prawdziwe wobec jedynie zobowiązanego (a nawet może być dyskusyjne w zależności od relacji szkody do kwoty gwarancji oraz w przypadku jak sam autor dalej dostrzega, a nie analizuje niestety zwłaszcza w kontekście funkcji w zakresie zarządzania ryzykiem dłużnika, możliwego braku zastrzeżenia regresu w umowie ze Zleceniodawcą); natomiast z punktu widzenia beneficjenta gwarancji w istocie mamy do czynienia z transferem ryzyka (ciężaru finansowego) jakkolwiek brak tu restytucji naturalnej (choć jak autor słusznie dostrzega w przeglądzie rodzajów gwarancji w obrocie i takie instrumenty występują w niektórych krajach).

Generalnie w rozdziale pierwszym autor koncentruje się zbyt mocno na aspektach prawnych – brak szerszej analizy instrumentu gwarancji z punktu widzenia zróżnicowanej pozycji wierzyciela i zobowiązanego w aspekcie funkcji kompensacyjnej i dodatkowych funkcji właściwych dla procesów zarządzania ryzykiem obu interesariuszy stosunku podstawowego – przydałoby się tu jako rozszerzenie nieco powierzchownej i prawnej analizy elementów konstrukcyjnych w pkt. 2.2. podobnie jak powierzchowny punkt 3.3. w kontekście nawet wspomnianej konieczności dostosowania do „potrzeb stron ze stosunku podstawowego”

Powołane uwagi w istocie jednak obrazują złożoność i trudność analizy teoretycznej w badanym obszarze, w tym poza interdyscyplinarnością wobec braku możliwości analizy czysto teoretycznej w warunkach swobody kontraktowania i dynamicznego charakteru ryzyka.

W rozdziale drugim – także teoretycznym – choć z ciekawym odwołaniem do pilotażowego badania w postaci wywiadów - autor dokonuje opisu procesu oceny ryzyka w gwarancjach oraz etapów procesu underrwritingu, w tym na podstawie badań

literaturowych, raportów reasekuratorów czy badań własnych a dalej procesu zarządzania underwritingiem z wykorzystaniem dorobku z obszaru także zarządzania. Choć miejscami wywód nieco chaotyczny to jednak udana i wartościowa analiza.

Niedostatki w ocenie recenzentki:

- str. 66 – definicja (jeśli to definicja) rynku ubezpieczeniowego powierzchowna niezwykle, z odwołaniem do 1 źródła, nadto autor nie dostrzega że rynek ubezpieczeniowy zaliczany jest do rynku finansowego (rynek transferu kapitału i rynek transferu ryzyka) i tworzony jest nie tylko przez podmioty (nie tylko „osoby”), ale także instrumenty oraz regulacje (por. m.in. W.Dębski, Rynek finansowy i jego mechanizmy, PWN, 2005; A.Sławiński, Anna Chmielewska, Zrozumieć rynki finansowe, PWE, 2017; K.Jajuga, T.Jajuga, Inwestycje, PWN, 2007); dodatkowo trudno się zgodzić aby zaspokajał „całkowicie inne potrzeby” wobec z jednej strony instrumentów ART na innych segmentach rynku finansowego, a z drugiej instrumentów ubezpieczeniowych w których pojawia się funkcja nie tylko ochronna.

- powierzchowna analiza ważnego ekonomicznie zagadnienia jakim jest „przewaga wypłat w pełnej wysokości sumy gwarancji” (str. 69);

- cecha „nadzór ubezpieczeniowy sprawowany jest przez KNF” nie jest cechą immanentną jako definiowaną przez określony organ nadzoru – raczej istotą jest fakt nadzoru (licencyjnego i bieżącego);

- str. 76 – mimo odwołania do cytowanego źródła, warto przypomnieć, że termin zarządzanie ryzykiem nie jest tak właściwie datowany na okres po II wojnie światowej – warto jednak prześledzić nieco historię procesów ZR – pomijając rozwój reasekuracji po np. Great Fire in London w XVII wieku, jednak przed II wojną mamy np. powstanie Casualty Actuarial Society w Stanach Zjednoczonych a wcześniej nawet Instytut Actuarialny w Wielkiej Brytanii, a w literaturze naukowej i z zakresu zarządzania od termin ten jest powszechny w latach 20tych XX wieku;

- str. 76 brak odróżnienia ryzyka ubezpieczeniowego akceptowanego przez ZU a ryzyka ubezpieczyciela powiązanego z tą akceptacją / przejęciem oraz innych kategorii

- do str 84 na plus zaliczyć należy dostrzeżenie specyfiki zarządzania ryzykiem w działalności ZU oferującego gwarancje oraz analiza specyfiki underwritingu w

gwarancjach ale pozostaje niedosyt analizy, zwłaszcza w zakresie specyfiki tego ryzyka,; nadto wzbogacić można by było wywód w zakresie narzędziach w procesie underwritingu w odniesieniu do gwarancji ubezpieczeniowych, ewolucji procesów (w kierunku predykcyjnych) oraz możliwości związanych wykorzystaniem nowych technologii

- lekki niedosyt pozostawia analiza problemu zabezpieczeń w procesie underwritingu w kontekście ich skuteczności (str 89) oraz czynników wpływających na składkę za udzielenie gwarancji; problemem istotnym jest bowiem na czym w istocie polega szkodowość w gwarancjach i jakie znaczenie dla jej oceny ma regres, w tym jaka jest skuteczność regresu – a tu w istocie krótkie nieprecyzyjne „Pewna trudność związana jest z założeniem o bezszkodowości działalności gwaranta, jednak w praktyce zawsze mogą wystąpić (i występują) błędy popełnione w procesie oceny ryzyka, co rodzi obowiązek wypłaty umówionej sumy gwarancji i braku możliwości realizacji roszczenia regresowego”;

- podobnie powierzchownie zaprezentowane pojęcie składki netto i brutto str. 90 a w istocie kluczowy element w procesie underwritingu, jak i analiza czynników ryzyka w 2.3. winna być szersza – przy tym niejasno tu jasno wyodrębniona została teoria vs badanie (wywiady z 11 osobami ? - nie jest to jasne bo wywód tu miesza analizę literatury i np. publikacji Swiss Re z „badaniem”);

- brak także odwołania do subiektywnego aspektu i obiektywnego w ocenie ryzyka;

- w tabeli 5 „Różnice w etapach underwritingu pomiędzy ubezpieczeniem mienia a gwarancjami ubezpieczeniowymi” – ciekawsze i bardziej adekwatne do analizowanego problemu byłoby zestawienie z ub. OC kontraktowej która bardziej dotyczy ryzyka niewykonania lub niewłaściwego wykonania kontraktu niż z ubezpieczeniem mienia. Konkluzja w rozdz. 2 co do statystyki wydaje się dyskusyjna lub niepełna. Autor podaje: „W gwarancjach ubezpieczeniowych wykorzystanie statystyki jest ograniczone, natomiast zdaniem autora większą rolę niż w przypadku ubezpieczeń odgrywają aspekty prawne. Składa się na to wiele przyczyn, jednak najważniejszą z nich jest znikoma regulacja ustawowa tej instytucji, która musi być „uzupełniana” przez orzecznictwo sądowe”. Autor pomija znaczenie analizy innych zdarzeń gospodarczych

niż in casu z orzecznictwa, w tym trendów w branżach i na rynku czynników makroekonomicznych i politycznych, które nie poddają się rzeczywiście analizie statystycznej, ale mają znaczenie

W rozdziale 3cim autor prawidłowo analizuje strukturę i rolę polskiego sądownictwa oraz zasady wykładni prawa. Brakuje jednak w kontekście wykładni prawa gdzie zasadnie autor omawia klauzule ogólne i nieostre, omówienia właściwej ubezpieczeniom zasady interpretacji *contra proferentem* (art. 15 u. o dz. ub. i reas.)

(III) ocena czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora

W ocenie recenzentki rozprawa wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej – od identyfikacji luki badawczej, przez formułowanie problemu, hipotez oraz celów badawczych poprzez ich realizację w ujęciu analizy teoretycznej i empirycznej.

Autor wskazał, jako główny cel rozprawy (str. 8) dokonanie analizy orzecznictwa sądowego dotyczącego gwarancji ubezpieczeniowych oraz określenie przydatności jej (analizy?) wykorzystania w zarządzaniu underwritingiem w zakładzie ubezpieczeń.

W rozprawie sformułowano następujący problem badawczy:

Czy analiza orzecznictwa sądowego może stanowić

instrument zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych?

I na tym tle przyjęto hipotezę badawczą

Analiza orzecznictwa sądowego dostarcza informacji istotnych do zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych.

Ponadto postawiono w rozprawie następujące cele dodatkowe:

1. Przedstawienie statusu prawnego gwarancji ubezpieczeniowych.

2. Zdefiniowanie pojęcia zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych i sklasyfikowania instrumentów jemu służących.
3. Określenie instrumentów służących zachowaniu jednolitości orzecznictwa sądowego w zakresie gwarancji ubezpieczeniowych.
4. Rozpoznanie kategorii informacji dostarczanych przez polskie orzecznictwo sądowe na potrzeby underwritingu w gwarancjach ubezpieczeniowych.

Autor zasadnie identyfikuje lukę badawczą. Na polskim rynku niewiele jest publikacji poświęconych tzw. ubezpieczeniom finansowym, w tym pogłębionych analiz o charakterze ekonomiczno-finansowym w obszarze samych gwarancji ubezpieczeniowych i zwłaszcza procesu underwritingu w obszarze tych instrumentów. Optymalizacja procesów underwritingu stanowi istotne zagadnienie o walorze także praktycznym, wpływającym na funkcjonowanie instrumentu, skuteczność metody zarządzania ryzykiem, a jednocześnie konieczna jest z punktu widzenia interesów tak gwaranta, aby był zainteresowany w świadczeniu zabezpieczenia, a co oczywiste w konsekwencji dla obrotu gospodarczego.

Cele badawcze są adekwatne do przeprowadzonych w rozprawie badań empirycznych i założonego celu głównego.

W kontekście założonego celu w tym przedmiotu badania wskazanego ab in initio rozdział 4 - nasuwa się pytanie czy w analizie procesu underwritingu nie powinno być poświęcone więcej uwagi tworzeniu produktu ubezpieczeniowego – bowiem wnioskowanie z tez orzeczeń w sprawach indywidualnych sporów interpretacyjnych w istocie wpływa na albo wycenę ryzyka albo na zakres /treść gwarancji.

Metodykę badań oraz przyjęte narzędzia badawcze należy ocenić, jako adekwatne do eksplorowanego zagadnienia.

W rozdziale 2 gdzie autor omawia zarządzanie ryzykiem i underwriting w zakładzie ubezpieczeń w obszarze gwarancji na podstawie badania IDI – 11 osób (z niewskazanej liczby zakładów, domyślnie 11?) - zgodzić się należy, że badanie w postaci pogłębionych wywiadów ma określone zalety, jednakże w ocenie recenzentki

niesłusznie autor pomiął zupełnie – mimo powołanych niedostatków – analizę ilościową rynku gwarancji w Polsce, jako choćby ilustrującej badany obszar produktów. W kontekście przedmiotowej analizy – szczególnie ważne byłoby zobrazowanie tak tendencji w sprzedaży ale zwłaszcza wypłacanych świadczeń – tak co do liczby, jak i wartości oraz branż.

W części empirycznej w rozdziale 4 należy ocenić jako właściwy wybór orzeczeń do analizy – opisany w pkt. 1.3. (str. 148). Pominięcie orzeczeń sądów rejonowych, SO czy WSA w istocie trudne do oceny, rację ma autor że nie muszą być to prawomocne rozstrzygnięcia jako, że co do zasady w instancji (wyj. w części orzeczenia sądów okręgowych), aczkolwiek mogą.

Autor analizuje 132 orzeczenia SN, 144 orzeczenia NSA z nich wyłonił 56 wyroków Sądu Najwyższego oraz 34 wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego,

Słusznie dalej dostrzega, że istota sporu jest zupełnie odmienna - stosunki cywilnoprawne vs administracyjno-prawne gł. do.t. obciążeń publicznych, w tym gł. zasad rachunkowości i zobowiązań podatkowych, a dalej zasadnie ocenia o mniejszej istotności z tego względu orzeczeń dotyczących sporów przed NSA, a trafnie identyfikuje znaczenie orzeczeń KIO dla procesu zarządzania underwritingiem w gwarancjach udzielanych w związku z postępowaniami przetargowymi.

Na marginesie już - przeciwna jestem używaniu zamiennie do orzeczenia czy wyroku (ew. postanowienia?) pojęcia „decyzje sądowe”.

Jako istotny element badania z punktu widzenia wartości naukowej oraz gospodarczej należy ocenić dokonaną analizę orzeczeń skupiającą się na temacie nie omawianym z tej perspektywy w ujęciu zagregowanym, generalnym. Autor dokonał tu niełatwego zadania jakim jest analiza orzeczeń obejmujących przedmiotowo różne materie, w tym z zakresu stosunków cywilno-prawnych i administracyjno-prawnych w tym odnoszących się do wielu – zasadnie identyfikowanych przez autora w grupy istotnych dla funkcjonowania instrumentów, a przez to i procesu underwritingu (w szeroki ujęciu) zagadnień. Autor dokonuje tu:

- określenia kategorii informacji dostarczanych z kwerendy orzeczeń na potrzeby underwritingu
- weryfikacji ich istotności z punktu widzenia respondentów badania ankietowego (na marginesie ocena istotności zakłada oczywiście świadomość wagi źródła informacji dla procesu).

We wnioskach słusznie dostrzega dużą rozpiętość przedmiotową sporów poddawanych rozstrzygnięciom - choć mając na uwadze złożony charakter instrumentu dosyć oczywiste zjawisko. Także zasadnie dostrzega zróżnicowanie wartości informacyjnej dla interesariuszy jak i walor aplikacyjny dla procesu *claims management* (s. 202 - przy tym z racji odmienności świadczenia w gwarancji sugerować należy raczej stosowanie tu terminu *zarządzanie roszczeniami* w miejsce *likwidacji szkód*) - choć nie można tego procesu (*claims management*) zdaniem recenzentki odrywać wszak od implikowania wartości dalej ponownie dla procesu underwritingu. Zagadnienie to w istocie jest szalenie istotne - jak przekłada się orzeczenie - czy tylko na następne procesy likwidacji (choćby przez odmienne decyzje ubezpieczyciela w sprawach podobnych w zakresie uruchomienia gwarancji) czy także na proces underwritingu, w tym na jakie elementy tego procesu. Autor dostrzega to na tle badania ankietowego - gdzie respondenci zapytani czy dostrzegają możliwość wykorzystania informacji dostarczanych przez polskie orzecznictwo w innym obszarze działalności zakładu ubezpieczeń niż underwriting odpowiadali respondenci że tak - dla likwidacji szkód, tworzenia produktu jak i taryfikacji. W istocie w ocenie recenzentki jednak są to obszary składowe underwritingu w szerokim ujęciu - co przekłada się na zastrzeżenie do konstrukcji pytań. Przypomnieć należy że szerokie ujęcie obejmuje nie tylko selekcję i klasyfikację wniosków oraz taryfikację (z założenia zatem już ten element jest immanentny). W ujęciu szerszym obejmuje etap tworzenia produktów, ich modyfikacji, tworzenia zasad i procedur dla procedur sprzedażowych (procedury underwritingu, taryfy, zakres ochrony i możliwe opcje dopasowania do potrzeb oraz apetytu ubezpieczyciela), z uwzględnieniem planowania strategicznego i operacyjnego, w tym struktury portfela, potrzeb lub wytycznych w zakresie

reasekuracji, stanu i zmian otoczenia. W wielu współczesnych koncepcjach wskazuje się na 5 elementów składowych underwritingu (McKinsey, 2019), takich jak:

- sterowanie portfelem,
- adekwatność wyceny,
- selekcja ryzyka,
- optymalizacja pojemności,
- zakres ochrony (a zatem tak treść jak suma gwarancyjna).

Dostrzega to autor dalej wskazując na znaczenie dla „konstrukcji treści poszczególnych gwarancji oraz umów generalnych” (s. 203)

Niekiedy jednak mamy tu powierzchowne wnioski lub skróty myślowe jak np. budzi wątpliwość co oznacza wg. autora, że *„Wiele z tych doświadczeń zamieszczonych w uzasadnieniach poszczególnych orzeczeń może zostać wykorzystane przy konstrukcji przyszłych stosunków obligacyjnych gwaranta, które dzięki temu będą dla niego bezpieczniejsze”*. Wymagałoby to szerszego omówienia niż jednym zdaniem, jako istotne z punktu widzenia stawianych w pracy celów.

Pozytywnie należy ocenić analizę znaczenia informacji wnioskowanych z orzecznictwa w poszczególnych obszarach procesu underwritingu (w szerokim ujęciu) jako wpływające:

- na ocenę ryzyka dokonywaną przez underwritera w związku z wystawieniem określonego rodzaju gwarancji;
- na „część likwidacyjną działalności ubezpieczyciela” – przy czym tu raczej j.w. należy mówić o zarządzaniu roszczeniami czy realizowaniu zobowiązań gwaranta wszak jak wcześniej dostrzegł autor nie ma my to czynienia z „likwidacją szkody” (s 204)
- na decyzje o akceptacji oferty dotyczącej określonego stosunku podstawowego.

W trakcie lektury wątpliwość recenzentki budziło – jak orzeczenia dotyczące zobowiązań podatkowych związanych z gwarancją mają znaczenie z punktu widzenia

pytania badawczego (dla procesu zarządzania underwritingiem przez ubezpieczyciela) – autor odpowiada jednak zasadnie na stronie 207.

W podsumowaniu poza pozytywną ogólną oceną jak wyżej - wydaje się, że analiza w rozdziale 4 empirycznym zyskałaby na czytelności dzięki rozdzieleniu analizy własnej oraz wniosków z badania ankietowego. Nieczytelne jest oddzielenie znaczenia dla etapów procesu underwritingu i dla procesu zarządzania underwritingiem (czynnik optymalizujący wg. autora) .

IV) Ocena poprawności struktury rozprawy

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny, o stosunkowo przejrzystej, poprawnej konstrukcji. Małe zastrzeżenia budzi nieproporcjonalnie pogłębiona analiza mocno prawnicza w rozdziale pierwszym w porównaniu do istotnej dla pracy analizy w rozdziale 2. W tymże rozdziale 2 nadto autor rozpoczyna od opisu badania ankietowego pilotażowego przed analizą teoretyczną, co nie zostało uzasadnione i wydaje się mało logiczne, dodatkowo wywód jest także mało przejrzysty w zakresie tego, co wynika z empirycznego badania a co z teorii.

Odnosić należy pewne niestaranności stylistyczne mające charakter uproszeń językowych lub kolokwializmów np. „decyzje sądów” „orzeczenia zapadały przed różnymi instancjami, pomiędzy różnymi stronami ”, acz nie ma ich tak wiele.

Od strony formalnej praca napisana jest starannie, struktura jest logiczna, język poprawny, rozważania i prezentacje przedstawione są w sposób czytelny i klarowny. Redakcja jest staranna, przypisy, wykresy czy rysunki prawidłowe - dostrzeżono nieliczne ułomności jak np. brak oddzielenia podrozdziałów (pr. 2 po trzech wersach z rozdziału 1go na stronie 38) czy drobne błędy stylistyczne.

Wydaje się, że praca jest pozbawiona literówek, co potwierdza zaangażowanie autora w stronę formalną.

V) Podsumowując:

Rozprawa dotyczy istotnego zagadnienia naukowego i praktycznego, bardzo interdyscyplinarnego, związanego z zakresem i istotnością informacji jakie mogą być wnioskowane z kwerendy orzecznictwa w polskim systemie dla realizowania, poprawy procesu underwritingu w odniesieniu do gwarancji ubezpieczeniowych.

Doktorant:

- wykazał się umiejętnością korzystania z literatury, doboru źródeł adekwatnie do problemu badawczego, z uwzględnieniem jego interdyscyplinarnego charakteru oraz adekwatnego odwołania do dorobku naukowego i analiz rynku światowego, zdolnością korzystania ze zgromadzonej wiedzy; planowania badania naukowego tak w aspekcie analizy teoriopoznawczej, jak i empirycznej, z wykorzystaniem adekwatnych dla realizacji celów badawczych metod.
- formułuje zasadne do przeprowadzanych badań wnioski, mimo pewnych zastrzeżeń co do możliwości ich pogłębienia; dostrzega ograniczenia przeprowadzonego badania w tym wynikające ze specyfiki ryzyka, instrumentów, liczebności próby badawczej w badaniach ankietowych czy wywiadach jak i w odniesieniu do mocy orzeczeń sądowych oraz zmienności powołanych elementów.

Główne zastrzeżenia poza szczegółowymi uwagami cząstkowymi to:

- odniesienie porównawcze w analizie teoretycznej i regulacyjnej do ubezpieczeń mienia, podczas gdy znacznie bardziej odpowiednie byłoby do ubezpieczeń OC kontraktowej ze względu na zbliżone funkcje w zakresie zarządzania ryzykiem
- brak analizy rynku gwarancji w Polsce, w tym liczby udzielanych gwarancji i wypłat, co wydaje się istotne jako punkt odniesienia dla procesu zarządzania underwritingiem i celów samego procesu underwritingu; na stronie 69

odnotowano jedynie powołanie dynamiki wskaźnika szkodowości w okresie 2012;

- w części pierwszej skupienie uwagi nieco zbyt mocne na analizie prawnych aspektów gwarancji bez odniesienia do rodzajów produktów oferowanych na rynku i funkcji w zakresie zarządzania ryzykiem z uwzględnieniem perspektywy różnych interesariuszy; nadto zbyt rozbudowanie analizy w rozdziale pierwszym, przy mniejszym proporcjonalnie w rozdziale drugim i adekwatnie – nieproporcjonalnie także - brak głębszego odniesienia w części empirycznej in fine do celów procesu zarządzania underwritingiem wskazanych w części teoretycznej.

Miejscami w ocenie recenzentki pozostaje niedosyt merytoryczny, np. brak analizy dynamicznej – czy i jak orzeczenia wpłynęły na zmianę procesów udzielania gwarancji w tym treść, ale ten niedosyt należy w istocie - z racji zwłaszcza, iż jest to rozprawa doktorska - oceniać pozytywnie, bowiem świadczy o istotności podjętego tematu badawczego, dotarcia do „głębszych warstw” eksplorowanego tematu oraz nakreślenia w toku badania dalszych, wartych eksploracji naukowej, zagadnień.

Pytania do doktoranta

1. Jak roszczenie regresowe w gwarancji wpływa na proces zarządzania underwritingiem, w tym w kontekście przeprowadzonej analizy orzecznictwa – jaki jest wpływ orzecznictwa na skuteczność regresu oraz relacje szkoda wierzyciela - suma gwarancyjna – regres.
2. Jak autor ocenia możliwość wprowadzenia gwarancji na wzór wspomnianych z obszaru Ameryki Południowej z obowiązkiem primo zadbania przez gwaranta o wykonania zobowiązania, przed realizacją świadczenia pieniężnego z tytułu gwarancji ? W tym w kontekście jednego z orzeczeń SN adekwatnego do tego zagadnienia.

3. Jak rozszerzona ochrona konsumencka przekłada się na zasady wykładni i orzecznictwo w sporach w obszarze gwarancji ubezpieczeniowych?
4. Jak wnioskowanie z orzecznictwa ma się to do specyfiki udzielania gwarancji ubezpieczeniowych bazujących na tworzeniu produktu case by case raczej – w aspekcie organizacyjnym, jakie bariery widzi autor merytoryczne, organizacyjne?
5. Czy autor analizował czas postępowań sądowych (przyjmując powołanie w wyrokach odwoławczych lub kasacyjnych sygnatur wskazujących na datę pozwu w 1 instancji?) a jeśli tak jakie ma to przełożenie na możliwość wykorzystania informacji wnioskowanych z orzecznictwa w procesie underwritingu.

Wniosek końcowy

Ogólna ocena rozprawy jest jednoznacznie pozytywna. Doktorant wykazał bardzo dobre przygotowanie zarówno teoretyczne i metodologiczne. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej i potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Na podstawie powyżej przedstawionych ocen i uwag stwierdzam, iż przedłożona do recenzji rozprawa pt. „Analiza orzecznictwa sądowego jako instrument zarządzania underwritingiem w gwarancjach ubezpieczeniowych”

napisana przez mgr Sergiusza Lenhardt spełnia wymagania merytoryczne i formalne stawiane rozprawom doktorskim określone w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z 14 marca 2003r. i w związku z tym wnoszę o dopuszczenie dysertacji do publicznej obrony.

...*Ilona Kwiecień*...

dr hab. Ilona Kwiecień, prof. UEW